

Az ír tapasztalatok és a SHEEPNET

A SHEEPNET egy több országra kiterjedő, a tudás és a gyakorlati tapasztalatok cseréjére EU-támogatással létrehozott program.

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság
28. évfolyam
2019/6

Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés

A szerkesztőbizottság tagjai: **Dr. Jávör András**, egyetemi tanár, a Juh Terméktanács elnöke, **Bátor Árpád**, a Juh Terméktanács elnökhelyettese, **Dr. Kukovics Sándor**, a Juh Terméktanács ügyvezető igazgatója, **† Dr. Békési Gyula**, a Juh Terméktanács nyugalmazott ügyvezető igazgatója
Szerkesztette: **Avar László**

Az ír tapasztalatok és a SHEEPNET

Az egyes országok juhtartása sok mindenben különbözik, de a juhtartásban végrehajtott fejlesztéseik más országok számára is meggondolandók, esetenként alkalmazhatóak. A SHEEPNET egy több országra kiterjedő, a tudás és a gyakorlati tapasztalatok cseréjére EU-támogatással létrehozott program, amelynek működéséről és eredményeiről már három alkalommal is beszámoltunk e lap hasábjain.

A projekt eredetileg Franciaország, Írország, Spanyolország, Olaszország, Nagy-Britannia, Románia és Törökország egy-egy központja részvételével indult, Magyarország 2017. novembere, Finnország 2018. júniusa óta vesz részt a program keretében rendezett workshopokon.

A 2017. decemberi számban az előző hónapban Temesváron, Romániában tartott workshop eredményeit foglaltuk össze. A 2018. júniusának közepén Vitoriaiban, Spanyolországban tartott munkaprogram általunk is hasznosíthatónak tartott eredményeiről a következő havi, júliusi lapszámban számoltunk be. A Szardínia juhágazatáról, valamint az itt tartott workshop (Algero, Olaszország, 2018. november vége) eredményeiről szóló beszámolóinkban a decemberi számban olvashattak. A három országban tartott programoknak más és más területek állt a középpontjában, mégis, a juhágazatok alapvető folyamatait, valamint a gazdaságos juhtartás megteremtésére való törekvés minden esetben azonosnak tekinthető.

Írország juhtartásának és tenyésztésének főbb jellemzői lényegesen eltérnek az előbbi három országban tapasztaltaktól. Az ottani gyakorlatról és az utóbbi évtizedekben elért eredményekkel a 2019. június 12–14. között Athlone-ban tartott workshop keretében ismerkedtünk meg. Ezeket foglaljuk össze az alábbiakban.

Írország – a zöld sziget

Nem véletlenül kapta az ország a zöld sziget nevet, és az sem véletlen, hogy a négylevelű lóhere az egyik szimbólumuk. A kisebb részben hegyvidéket és nagyobb részben alföld jellegű síkvidéket magába foglaló ország éghajlatát a szigetet körülölelő tenger és Atlanti-óceán határozza meg. A legtöbb évben 800–1100 mm csapadék (az évek kü-

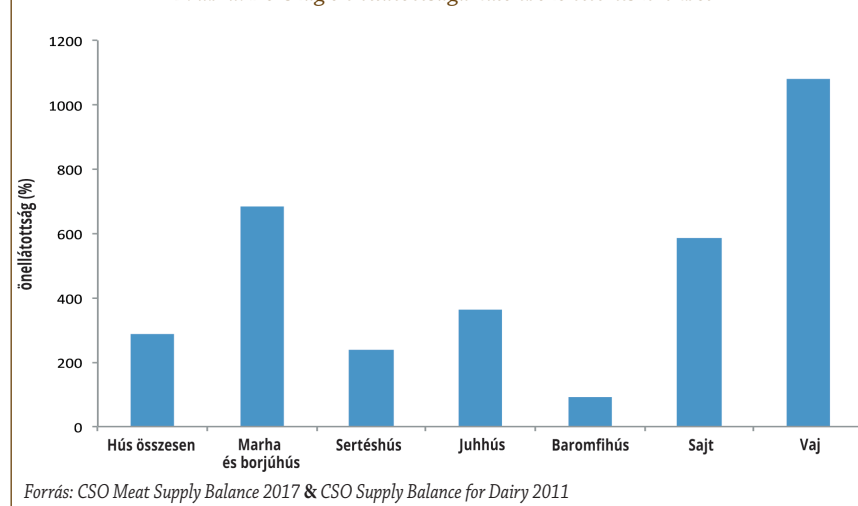
lönözöek, de ez alatti csapadék mennyiség nem túl gyakori) öntözi a legutóbbi jégkorszak után visszamaradt, néhányszor 10 cm-es mélységű talajt, ami alapvetően a gyepré alaposított állattenyésztés túlélését képes biztosítani.

Az ország területe 6,9 millió hektár, amiből 4,6 millió ha mezőgazdasági terület. Ennek 91 százaléka legelő, illetve széna és szilázs előállítására alkalmas terület, ennek következtében a gabonatermesztés nem tartozik a meghatározó ágazatok közé a szigeten. Népessége 4,7 millió fő, amelynek legnagyobb hányada az ország fővárosában, Dublinban él (550 ezer fő, az agglomerációval együtt csaknem 1,7 millió fő).

Földrajzi adottságai ellenére Írország mezőgazdasági termelésének 85 százalékát exportálja: a 4. legnagyobb juhhúsexportőr, az 5. legnagyobb marhahúsexportőr és a 10. legnagyobb tejtermékexportőr. Az 5 millió főt sem elérő lakosságú ország 40 millió főnek elegendő élelmiszert termel (1. ábra). Marha- és borjúhúsból szükségletének csaknem 700 százalékát, juhhússzükségletének majdnem 300 százalékát (a legnagyobb nettó EU-exportőr), vajsükségletének több mint 1000 százalékát termeli meg az ország, és a többi élelmiszer közül csak a baromfi „marad” 100 százalék körül.

Ezek az adatok is alátámasztják, hogy az ország mezőgazdaságát alapvetően az állat-

1. ábra: Írország ön-ellátottsága különböző élelmiszerekből

2. ábra: Írország anyajuh állományának alakulása

tenyésztésre alapozzák, ugyanakkor a csapadék jelentős mennyisége ahhoz is hozzásegíti őket, hogy a búza átlagos termésátlaga itt a legmagasabb Európában.

Mindezeket figyelembe véve, Írország agrár- és élelmiszerexportjának értéke meghaladja a 12 milliárd eurót.

A juhágazat

Az ország juhállománya hatalmas változáson ment keresztül az elmúlt 25 évben (2. ábra).

Az ország anyajuhállománya 1992-ben érte el a csúcspontját, majd 2010-ig folyamatosan csökkent. Azóta évről évre kisebb mértékben hullámzott az állomány nagysága, de jelenleg 50 százalékkal elmarad az 1992-estől. A létszámzuhanásnak a gazdaságosság hiánya volt az alapvető oka, ezért sok gazda felhagyott a juhtartással, vagy húsmarhatartásra állt át.

Az anyajuhok száma a legutolsó adatok szerint 2,62 millió egyed, és a teljes juhlétszám meghaladja a 3,74 millió egyedet. Ezt a juhállományt nagyon nagyszámú farmon tartják: a juhtartó vagy -tenyésztő gazdaságok száma 35 777. A farmok nagy száma következtében egy gazdaságra mindössze 74 anyajuh jut. A tenyészetek 34 százalékában a termelésben tartott anyajuhok száma meghaladja a 100-at.

Ez azt jelenti, hogy az ír juhszektor a kis egyedszámú farmokra épül, amelyek kisebb-nagyobb szervezetekbe tömörülve értékesítik állataikat a vágóhidaknak – közvetlen beszállítással. Az állatok árát a vágást követő minősítés (S/EUROP) alapján fizetik ki a gazdálkodóknak, ezért minden gazda vágásra értékesített bárányait, juhait külön-külön vágják le és minősítik.

Az ír juhágazat is nagyarányú előregedéssel néz szembe: a gazdálkodók átlagos életkora 57,5 év, ami azt jelenti, hogy itt is kevés fiatal marad meg az ágazatban.

A síkvidéki és hegyvidéki juhtartás termelési adatai között meglehetősen nagy az eltérés.

Az alföldi-síkvidéki juhtartás fő jellemzői

A vágás során előállított nyakalt törzsek 85 százaléka síkvidéken tartott állatokból származik. E területeken az átlagos állatsűrűség 8,1 anyajuh/hektár (de ez az érték akár 22 anyajuh/ha nagyságig is emelkedhet). A termékenyített anyajuhoknak átlagosan 1,34 választott báránya van. A bárányelhullás átlagos mértéke 7 százalék. Az előállított bárányok átlagos vágott-test-súlya 20,4 kg (kb. 41–48 kg

élő súlyban). Csak nehézbarányt állítanak elő, könnyűbárány nem kerül vágási célú kereskedelembe.

A gazdaságok nyereségképző képessége között sokszoros a különbség. A bárányhús-előállítással foglalkozó síkvidéki gazdaságok átlagos bruttó bevétele 713 €/ha. A gazdaságok közötti különbséget jól jellemzi, hogy az alsó egyharmad átlagos bruttó bevétele csak 284 €/ha, ugyanakkor a felső egyharmad eléri az 1195 €/ha-t.

Belclare anyajuh bárányaival (Forrás: Keady et al., 2019)

A termelés ciklikus, és az évi egyszeri elléssel, legelőn előállítható bárányok számára épül. Az időjárási körülmények – az állandó fűnövekedés – és a tulajdonbiztonság következményeként nem kell 6 hónapon keresztül (valamint éjszakára is) istállóban tartani az állatokat. A legtöbb gazdaságban a téli istállóban tartás 3,5–4,5 hónapra korlátozódik. Emellett azt is meg kell jegyezni, hogy a gazdaságok a gyepterületeket rotációs rendszerben legeltetik, és a kosok elkülönítve, külön gyepterületeken élnek.

Az átlagos rendszer szerint az anyajuhok fedeztetésére októberben került sor, és a fedeztetési ciklus olyan sikeres, hogy a legtöbb farmon nem haladja meg a 3 hét időtartamot. Az anyajuhok decemberben kerülnek be az istállókba, ahol nyírásig – vagy a kora nyári időszakig – tartják őket. Az ellésre február-márciusban kerül sor. Az ellést követően az anyajuhok bárányaikkal együtt kikerülnek a legelőre, ahol a decemberi behajtásig maradnak.

A bárányokat átlagosan 14 hetes korukban választják le, és legelőn tartják őket az értékesítési súly eléréséig. A termelési cél az, hogy az előállított bárányok decemberre elérjék a vágási súlyt, és hogy karácsonyra (persze, a tenyésztőutánpótlás kivételével) le

is vágják őket. Ezzel együtt, átlagosan a bárányok 20 százalékát csak január-március között vágják le.

Az utóbbi évek fejlesztési eredményei alapján meghatározott cél az, hogy síkvidéken a termékenyített anyajuhok által nevelt szaporulat átlaga elérje az évi 2,2 bárány szintet. A további cél az, hogy a bárányok vágott-test-súlyának átlagát 22 kg-ra emeljék. A farmkísérletek alapján az egyes és iker bárányokat gyepen nevelik és hizlalják, és csak

a 3–4. bárányokat nevelik zárt hizlaldában – részben mesterségesen –, és ezek a legtöbb esetben nem kerülnek ki a legelőre, hanem innen viszik őket vágóhídra.

Sokéves kísérletek eredményei szerint akár a bárányok 100 százaléka elérheti a vágási súlyt és vágható a karácsonyi időszakra, ezért az egyik meghatározó cél jelenleg a 100 százalék megközelítése.

A hegyvidéki juhtartás fő jellemzői

A hegyvidéki juhtartás az ország nyugati félszigeteinek környékén a meghatározó, bár kisebb hányadban a keleti és a déli tenger mentén is előfordulnak hegyes vidékek. Ezek talajadottságai sokkal kedvezőtlenebbek, és az éghajlati körülmények sem kedveznek annyira a juhtartásnak, jöllehet e területeket alapvetően csak juhokkal lehet hasznosítani, műveltetni.

E területeken az anyajuhok választott szaporulata átlagosan csak 0,9 bárány. A bárányelhullás lényegesen nagyobb arányú (10%), és az anyajuhok vemhesülésének aránya is alacsonyabb (93%). Ezzel együtt e területeken állítják elő a vágójuhok 15 százalékát.

Az ír juhajtók

Az ír juhászatra részben sok fajta használata, részben az alacsony termelőképességű fajták tartása volt a jellemző az 1990-es évekig, bár a galway fajta dominált.

Már az 1960-as években elégedetlenek voltak a helyi juhajtók szaporaságával és hústermelési tulajdonságaival, ezért az évtized végén J. P. Hanrahan fajtakialakítási tenyésztési programot indított, amelynek célja a tulajdonságok megváltoztatása volt. Alapvetően az egy anyajutól leválasztható, jó minőségű bárányok számának növelése volt a cél, mert ettől függ a juhtartás gazdaságossága (a hústermelő, és nem a tejtermelő gazdaságokban – a szerzők). A fajta 1985-ben jelent meg és fogadták el önálló fajtaként. Egy tipikus szintetikus fajtát állítottak elő, amelyekben több szapora fajta tulajdonságait egyesítették egy húsfajta jellemzőivel, a helyi fajtából kiindulva.

A tenyésztési program végterméke a következő fajtaarányokból áll össze:

- 37,5% Texel
- 25% Lleyn
- 18,75% Finn landrace
- 6,25% Galway
- 12,5% egyéb (nem nevesített) szapora fajta.

Belclare anyajuhok (Forrás: Keady et al., 2019)

A fajtát felépítő fajták közül a Lleyn nevű egy nagyon szapora és kiváló hústermelési tulajdonságokkal is bíró észak-walesi fajta. Használata azért is érdekes, mert ez a fajta a Magyarországon is tenyésztett brit tejelő juh egyik meghatározó „alapfajtája”. Ezt a fajtát a Belclare fajtával azonos időszakban tenyésztették ki Észak-Angliában és Dél-Skóciában. Fő jellemvonásai most is felfedezhetők a Belclare-egyedeken.

A Belclare fő jellemzői: 2,6 bárány/ellett anyajuh feletti szaporulat, kiváló anyai tulajdonságok (beleértve a jó báránynevelő képességet és a többletbárányoknak is elegendő tejtermelést), valamint kiváló vágott-test-jellemzők (testformák és kihozatali arány).

1. táblázat: Írország meghatározó anyajuh fajtái (%)		
Fajta	Nemzeti állományban	Síkvidéki állományban
Suffolk és suffolk keresztezett	48,5	54,8
Texel és texel keresztezett	10,5	11,0
Charollais és charollais keresztezett	6,2	7,4
Belclare és belclare keresztezett	8,2	9,5
Hill* és hill keresztezett	17,5	9,6
Egyéb	9,2	7,7
hill = hegyi juh (Forrás: Keady et al, 2019)		

2. táblázat: Az ír juhászatok nőivarú tenyészállat-utánpótlásának megoszlása (%)		
Az utánpótlás forrása	Síkvidéki gazdaságok	Hegyi gazdaságok
Saját tenyésztés	48,1	77,1
Mind vásárolt	34,5	15,5
50%-nál kisebb hányadban vásárolt	7,8	0,0
50%-nál nagyobb arányban vásárolt	9,6	7,4
Csak jerke bárány vásárlása	10,9	5,6
Csak éves növendék vásárlása	16,6	6,7
Csak anyajuhok vásárlása	7,4	10,6
(Forrás: Keady et al, 2019)		

A fajtaösszetételbe a meghatározó fajták és keresztezett utódaik egyaránt beleszámítanak (1. táblázat).

A fajtahasználatot az utánpótlás származásában is jól nyomon lehet követni (2. táblázat). Jelentős eltérés van a síkvidéki és a hegyi gazdaságok utánpótlás-beszerezésében: előbbiek esetében a saját előállításból származó utánpótlás aránya az 50 százalékot sem éri el, míg az utóbbiaknál 77,1 százalék az aránya. Ugyanakkor a síkvidéki gazdaságok több mint egyharmada esetében más gazdaságokban előállított nőivarú utánpótlást vásárolnak. Ez az arány a hegyi juhászatokban alig 15,5 százalék. Emellett, az éves korú jerkeállomány vásárlása a síkvidéki állományok esetében a 25 százalékot is meghaladja, míg a hegyi gazdaságok esetében csak 6,7 százalék ez az arány. Emellett a hegyi gazdaságok inkább felnőtt anyajuhokat vásárolnak (10,6%), míg a síkvidéken gazdálkodók csak 7,4%-os arányban teszik ezt.

Az ár és az export

Mint már fentebb is említettük, az ír bárányhús-előállítás meglehetősen szezonális, és ennek megfelelően az ára ugyancsak erős szezonálisitást mutat. A bárányok 80 százalékát a

karácsonyi szezon előtt vágják le. Bár csak 20 százalékuk kerül vágóhídra január és március között, de a fő értékesítési időszak mégis a húsvéti szezon, ugyanis ekkor érik el a legmagasabb árat (3. ábra). Az utóbbi 6 évben ez az árhullám minden évben megismétlődött, de az éves átlagos ár fokozatosan emelkedett. 2018-ban a bárány átlagára elérte a 4,86 €/kg-ot (vágott test).

Ezzel együtt, az ír bárány ára az elmúlt években átlagosan 0,5–0,7 €/kg-mal (vágott test) alacsonyabb volt az EU aktuális átlagáránál, a francia ártól pedig átlagosan 1,5 €/kg (vágott test) szinttel maradt el.

Az ír bárány meghatározó célpiaca Franciaország és az Egyesült Királyság, de az utóbbi években jelentős mennyiségben kerül a magyar piacra is az ír vágott testből. A teljes exportmennyiség több ország között oszlik meg: Franciaország 32 százalék, Egyesült Királyság 18 százalék, Németország 13 százalék, Belgium 9 százalék, Svédország 7 százalék, Svájc 6 százalék, Olaszország 4 százalék, Dánia 3 százalék, Hollandia és Kanada 2–2 százalék, Kína 1 százalék, egyéb 3 százalék.

Az előállított ír bárányhús 85 százalékát exportálják, amiből 30 százalékot értékesítenek vágott testként, míg a döntő hányada darabolt, csomagolt és fagyasztott (esetenként fűszerezett) formában jut el a vásárlókhoz.

Teagasc – Mezőgazdasági és Élelmiszer-fejlesztési Hatóság

A három napos SHEEPNET-programot ennek az állami hatóságnak – egyben kutató-fejlesztő szervezetnek – a munkatársai szervezték. A számunkra komplex szervezet feladata a tudományosan megalapozott innováció támogatása az agrár-élelmiszeriparban, szélesebb értelemben a biológiára épülő gazdaság

(belclare x suffolk) anyajuhok és bárányaik (Forrás: Keady et al., 2019)

egészeiben, hogy javuljon a jövedelmezőség, a versenyképesség és a fenntarthatóság. Tevékenysége meghatározó elemei a kutatás-fejlesztés, a szaktanácsadás, az oktatás és a továbbképzés, amikbe sok gazdaságot és oktató szervezetet bevonnak.

A szervezet mintegy 1200 alkalmazottat foglalkoztat (kutatók, tanácsadók, oktatók, adminisztrációs és egyéb területek dolgozói). Éves költségvetése 185 millió euró, aminek 75 százaléka az állami költségvetésből származik, a többi 25 százalékot saját bevételeiből fedezi. Költségvetésének 50 százaléka kutatási, 30 százaléka tanácsadási és 20 százalékban oktatási célok megvalósítását szolgálja.

A Teagasc sajátos felépítését és komplex tevékenységét a világ 25 országával való együttműködés is segíti.

Az integrált kutatási, szaktanácsadási és oktatási rendszerben a kutatók a gyakorlatban hasznosítható fejlesztéseket végeznek, amiket az érdekelt felekkel (adott esetben a juhtartó gazdaságokkal) közösen értékelnek. A farmerekkel együttműködő tanácsadók

vezetik be az új tudást gazdaságaikban, és a többi gazdálkodóval folyamatos kapcsolatban álló specialisták a további gazdaság számára is alkalmazható formában teszik hozzáférhetővé és alkalmazhatóvá a kutatás-fejlesztés letesztelt eredményeit.

(Ehhez hasonló – igaz, hatósági jogokkal nem rendelkező – szervezatként működött Magyarországon az Állattenyésztési Kutató Intézet Herceghalomban az 1970-es évek végéig, amely a rákövetkező évtizedekben lehetőségeinek és forrásainak nagy részét – az átszervezések eredményeként – elveszítette, aminek következtében az ágazatra gyakorolt pozitív hatása is zsugorodott. – a szerző)

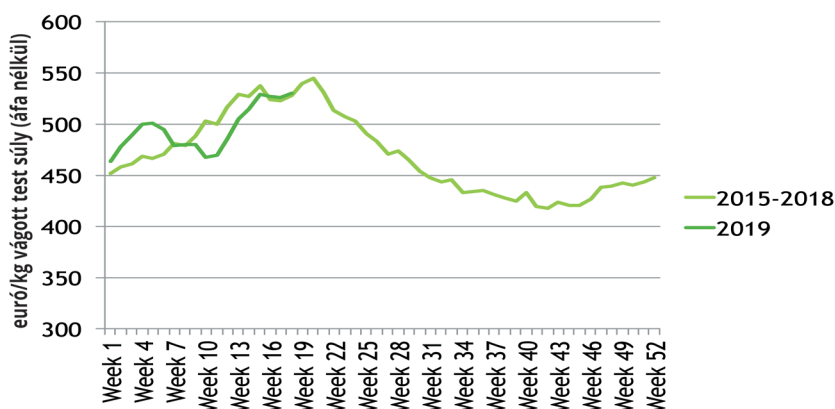
A szervezet jelenleg egy-egy kutató központot működtet a sertés-, a tejelőszarvasmarha-, a juh-, a húsmarhatenyésztés, valamint a gabonatermesztés és a takarmányipar, a kertészet és az erdészet területén.

A Teagasc tanácsadási rendszerének 51 tanácsadó központjában 250 tanácsadó dolgozik, akik mintegy 45 ezer termelő partnerrel állnak folyamatos kapcsolatban. Hét oktatási egységet működtetnek, amelyekben 3 ezer diákot képeznek éves szinten.

Tanácsadási modelljük alapvetően három kutatófarmra épül, amelyek nagyszámú, úgynevezett „Better Farm”-okkal (magyarul bemutató és továbbképzést célzó gazdaságokkal) állnak kapcsolatban. A rendszer 33 húsmarha-, 37 tejelőmarha- és 13 juhtenyésztő gazdaságot, valamint 14 ezer konzultációs partnert foglal magába. A rendszerhez 45 ezer ügyfél és 140 ezer farmer kapcsolódik. Utóbbiak között teljes munkaidőben és részfoglalkozásként gazdálkodó állattartók, -tenyésztők egyaránt megtalálhatók.

A Teagasc juhtenyésztéssel kapcsolatos kutatási programja a következő területeket foglalja magába:

3. ábra: Az ír bárányár meglehetősen szezonális

Forrás: European Commission DG Agri)

- fűre alapozott pecsenyebarány-előállítás,
- anyajuh-életteljesítmény,
- takarmányozás,
- állománysűrűség és szaporaság,
- anyajuh- és bárányviselkedés, valamint báránymortalitás,
- nyomelem-ellátottság,
- bárányhizlalási technikák,
- üvegházhatású gázok és a takarmányozás hatékonysága,
- parazitakontroll,
- „Better Farm Program” – bemutató- és továbbképző farmok.

A juhkutatás és az eredmények elterjesztésének központja az ország nyugati szélén működő Athenry kutatógazdaság, amely 123 ha területen gazdálkodik. A gazdaságban 1000 Belclare, Suffolk és Texel fajtához tartozó fajtatiszta és keresztezett anyajuhot tartanak tenyésztésben és termelésben. Folyamatos munkakapcsolatban vannak 13, a juhászat területén működő, bemutató-továbbképző célokat is megvalósító „Better Farm”-mal (mintagazdasággal).

E 13 mintagazdaságból két, egymástól nagymértékben eltérő juhfarm tevékenységével volt alkalmunk megismerkedni a program keretében. Mindkettő teljes foglalkozásban folytatott családi gazdaság, amelyek egyike kizárólag legelőterületeken gazdálkodik, míg a másik a legelők mellett szántóterülettel és takarmánytermesztéssel is foglalkozik.

Mintagazdaságok

Gyepre alapozott juhhústermelés

Az első gazdaságban (John Curley, Four Roads, Co. Roscommon) a juhállományt zárt tenyészetként működtetik. A 240 (Belclare x Suffolk és Belclare x Texel) anyajuh mellett 6 kos (Belclare, Suffolk, Texel), a 60 saját előállítású utánpótlás éves jerke és a 25 húshasznú tehén (plusz 6 saját tenyésztésű utánpótlás-üsző) ellátását 240 ha gyepterület szolgálja. A gazdaságban a családtagok mellett egy alkalmazottat foglalkoztatnak.

A juhtermék-előállításban a legelőre alapozottság miatt évente egyszer, márciusban elletnek, tehát a fedeztetésre októberben kerül sor (4 hét). A fedeztetési időszak előkészítésére a gyepen való „flushing” mellett a koshatást is alkalmazzák. A kosokat az év többi részében az anyajuhoktól távol lévő legelőkön, illetve a három téli hónapban istállóban tartják. Az általuk alkalmazott rendszerben a szezon közepére elkészülő, gyepen előállított, kiváló minőségű bárányok előállítása a cél.

Tenyésztési programjuk keretében csak ikerellő anyajuhoktól tartanak meg Belclare kosoktól származó szaporulatot tenyésztánpótlás céljára. Az anyajuhállomány átlagos szaporulati tulajdonságai irigylésre méltók (és „hozzák” a Belclare fajta jellemzőit). A gazdaságban az átlagos alomméret 2,0 bárány/anyajuh. Az állomány 2,5 százaléka marad üresen éves átlagban (a fogamzási arány 97,5%), de az anyajuhok a második évben már nem kapnak esélyt az üresen maradásra, mert a tartási költségek minimalizálása és a bevétel maximalizálása céljából vágásra értékesítik őket.

Suffolk bárányok (Forrás: Keady et al., 2019)

Az éves átlagos bárányelhullás 5 százalék, aminek következtében évenként felnevelt bárányok száma az anyajuhonként 1,85! Kiváló egészségügyi (beleértve a parazitamentesítést) és tenyésztési, valamint tartási és takarmányozási programjuk eredményeként a vetelési arány 0 százalék a gazdaságban, több év átlagában. Külön hangsúlyt fektetnek arra, hogy az állományt évente vakcinázzák klosztridiumok ellen.

A gazdaságban ultrahangos vemhességvizsgálatot alkalmaznak, ennek eredménye alapján csoportosítják az anyajuhokat. Minden megszületett bárányt felnevelnek, de az anyajuhokkal ellésenként csak két bárányt neveltetnek, a harmadik bárányokat az egyet ellő anyajuhokkal neveltetik fel (egy napos fogadtatóban tartással).

A gazdaság éves átlagban 25 százalékos utánpótláshányaddal dolgozik. Az anyajuhokat átlagosan 5,5 éves korukban továbbtenyésztés céljából értékesítik, és pótlásukra kizárólag saját előállítású jerkebárányt állítanak tenyésztésbe.

A jerkék 2 éves korban ellenek először, ennek következtében átlagosan 4 ellést ér-

nek meg a gazdaságban. A tenyésztánpótlás kiválasztása során alapvetően az anyajuhonként felnevelt bárányok számát, az anyai tulajdonságokat (bárány nevelő képesség és a felnevelt bárányok vágott-test-jellemzőit veszik figyelembe).

Az anyajuhok mellett éves átlagban 100 tenyészjerkét értékesítenek más gazdaságoknak.

A vágóhídra értékesített, gyepen tartott bárányok 95 százaléka októberre eléri az értékesítési súlyt. A választáskori (májusi) élősúly 40 kg, amihez az októberi értékesítésig további 8 kg-ot (48 kg) növekednek a bárányok. Eladott vágóbárányaik átlagos vágott-test-súlya 21 kg.

A maradék 5 százaléknál bárányt kevértakarmányon nevelik fel eladási súlyra, és átlagosan január–februárban értékesítik őket.

A bárányokat egy termelői csoporton keresztül értékesítik (Qualtex Szövetkezet), amelynek az ország legnagyobb juh-vágóhidját üzemeltető Kepak céggel van szerződése. A bárányok ellenértékét a vágott minősítés (S/EUROP) alapján kapják meg. Ebben a rendszerben, a kiváló minőség miatt, a vágás után „E” minőségűnek talált bárányok után plusz 0,35 €/kg, az „U” minősítésű bárányok után pedig plusz 0,30 €/kg bónuszt kapnak. Átlagos 103 € az egy bárányért kapott bevételük.

Az anyajuhokat december elejétől márciusig (az ellésig) rácspadlós istállóban tartják, ahova a beistállózást megelőző nyírást követően kerülnek – részben helytakarékoság céljából. Az anyajuhok téli takarmányozása silózott és bálázott, ad libitum adott fűszilázsra épül, amelynek emészthető szárazanyag-tartalma 74–78 százalék (meghatározóan saját előállítású takarmányt használnak).

Az anyajuhokat a vemhesség utolsó 6 he-

tében vemhességvizsgálat alapján csoportosítják, és az állatok a várható alomméret és az adott évi silótakarmány emészthető szárazanyag-tartalmának figyelembe vételével abrak kiegészítést kapnak. Ennek anyajuhonkénti és napi átlagos mennyiségét a szokásos 150-200 grammról 600 grammra emelik ebben az időszakban. A kiegészítő takarmány 40 százalékban árpából, 40 százalékban kukoricából, 20 százalékban szójából áll.

A nőivarú utánpótlást alomszalmán tartják, és takarmányozásuk fűszilázsra alapozódik.

A gazdaság takarmányozási programja szigorú legelőgazdálkodásra épül. Ennek keretében anyacsoportonként 7-7 legelőkertet hasznosítanak, amelyeket csak 3 napig legeltetnek, és így az anyajuhok bárányaikkal 21 naponként kerülnek vissza ugyan azon legelő szakaszra. Ennek oka részben a gyepterület regenerációja, részben pedig a hatékony parazita mentesítés és a parazita fertőzöttség alacsony szinten való tartása. A nőivarú növendékek számára két legelő kertet hasznosítanak.

A legelő hasznosításában a legelés előtt 7-9 cm-es, a legelés utáni 4-5 cm-es levélmagasság fenn, illetve megtartása a céljuk.

Az elmúlt 10 évben a gyepterület 80 százalékát felülvetették – részben újratelepítették, de tapasztalataik szerint, az adott körülmények között nem volt érdemi különbség a felújított és a nem felújított gyepterületek termése között. Ennek következtében további felújításokat nem terveznek.

A bárányok néhány napos korukban kerülnek ki az anyákkal a legelőre, és az állatsűrűség optimalizálásával biztosítják a megfelelő nagyságú teret az egyes családok számára (anyajuh és bárányai). A legeltetési időszakban az 5., a 10. és a 15. héten, valamint a választást követően bélsárminták gyűjtésére alapozva parazitafertőzöttséget vizsgálnak. Csak ennek eredményétől függően kezelik az állatokat.

Gyepgazdálkodás és növénytermesztés

A második mintagazdaságban (Richard and Ken Matthews Partnership, Killeigh, Co. Offaly) a gyepgazdálkodásra alapozott juhászat mellett szántóföldi növénytermesztéssel is foglalkoznak.

A családi alapon működtetett gazdaságban 43 ha gyepterület mellett 25 ha szántón természetesen főleg árpát, lóbabot és typhont (legelőnek). A gazdaságban 1,5 alkalmazottat

foglalkoztatnak a családtagok mellett. Tavasszal és a nyári időszakban egy diákot fogadnak 2 hónapra és négy diákot 3 hétre. Utóbbiak jellemzően állatorvostan-hallgatók, akik közül többen Budapesten járnak egyetemre.

A gazdaság juhállománya 310 anyajuhból (Belclare x Suffolk), 11 kosból (Charollais, Berrichon du cher, Roure de la quest) és 75 éves jerekéből áll.

Tenyésztési programjuk során az anyajuhokat októberben (6 hét), a jerekéket pedig novemberben (3 hét) fedeztetik. A szaporításhoz hormonkészítményt nem alkalmaznak, a flushing hatást gyepterülettel érik el.

Az ellésre március-áprilisban kerül sor, és a jerekéket éves korra leellettik. Tapasztalataik szerint nincs negatív hatása az éves korra való leellettetésnek, sőt, a két éves kori elletéshez képest több mint plusz egy bárányt tudnak értékesíteni anyajuhonként.

Az állomány fő szaporulati mutatóit a 3. táblázatban foglaltuk össze.

3. táblázat: Szaporulati mutatók		
Tulajdonság	Anyajuhok	Toklyók
Alomszám	2,41	1,45
Választott bárányyszám	2,20	1,10
Üresen maradt (%)	2,00	10,00
Vetelési arány	0%	
Bárány-elhullás	11%	

Az állományban 24 százalékos utánpótlást alkalmaznak, és a selejt anyákat vágóhídra értékesítik. Az utánpótlásra csak Belclare x Suffolk keresztezésből hagynak meg jerekéket. Ezek kiválogatásában az anyajuhok ellési teljesítménye, báránynevelő képessége, anyai tulajdonságai, valamint az általuk nevelt bárányok vágott testének minősítése játszik meghatározó szerepet.

A bárány-elállítás rendszere kettős: a kettős ikreket az anyákkal neveltetik fel legelőn, míg a 3. és 4. bárányokat mesterségesen nevelik tejpotló szer és szoptató automata alkalmazásával. Előbbiek csak legelnek az értékesítésig, utóbbiak 6 hetes korukig tejet (tejpótló szert, 20 kg/bárány mennyiségben), abrakkeveréket (tápot) és szalmát kapnak takarmányként. Utóbbiak választására 8 hetes korban kerül sor, utána abrak és szalma etetésével hizlalják őket.

A bárányokat 3 hetes korban kokcidiózis, választáskor lágyveséjűség ellen vakcinázzák.

A bárányok 90 százalékát októberben, vágásra értékesítik. A fennmaradó 10 százalékot napi 0,5 kg táp és szalma ad libitum etetésével január-februárra értékesítési súlyra hizlalják.

A bárányok választásig (június) átlagosan 41 kg súlyt érnek el, és októberre 47 kg-ra híznak. A bárányok átlagos vágott-test-súlya 21 kg. Az egy vágóbárányra jutó átlagos bevételük 108 €. Éves szinten 580 bárányt állítanak elő és értékesítenek vágásra, 70 egyed pedig utánpótlásra.

A vágóhídra értékesített bárányokat az Offaly Quality Lamb Producer szövetkezet keresztül értékesítik. Ez a szövetkezet 150 termelő évi 30 ezer bárányát értékesíti szerződéses alapon vágóhidaknak. A nagyobb létszám miatt – bár az egyes termelők bárányait külön-külön vágják és minősítik vágás után – jelentős minőségi bónuszt kapnak a vágóhídtól. A vágóra vitt teljes állomány 0,3 százaléka „E”, 57 százaléka „U” és 42,7 százaléka „R” minőségű.

A takarmányozásban jelentős szerepet kap a typhon. A választott bárányok fokozatos szoktatás után kerülnek gyepterületre typhon-legelőre, és az anyajuhok november elejétől behajtásig (december vége) ugyancsak ezt legelnek.

Az anyajuhok december elején kerülnek az istállóba, ahol nyírás után és a vemhességvizsgálat eredménye alapján csoportosítják őket. A téli időszakban az állatok ad libitum kapnak fűszilázszt és szalmát takarmányként. A vemhesség utolsó hónapjában, a vehemtszámtól függően az anyajuhok az addigi napi 150-250 gramm helyett 500-650 gramm kiegészítő abrakot kapnak, fokozatosan emelve az adagot.

A gyepgazdálkodás a juhtartás meghatározó alapja ebben a gazdaságban is. Anyajuhcsoportonként 5-5 legelőkertet alakítottak ki és hasznosítanak, amelyeket hetente váltanak. Nagy hozamú legelőkerteket úgy hoznak létre, hogy a legelőket 5-6 évente felújítják.

A parazitakontroll itt is meghatározó része a technológiának. Kokcidiózis ellen az 5. és a 14. héten kezelik az állatokat, és választás utáni peteszámvizsgálat alapján végeznek további parazitamentesítést.

A talaj ásványianyag-ellátottságának elensúlyozása céljából a bárányok minden 3. héten kobalt kiegészítést kapnak.

Folytatása következik!

KUKOVICS SÁNDOR